

v notě ze 17. III. 1934 (Barthou) zaujala odmítavé stanovisko vůči těmto návrhům, pokládala za nemožné zabývat se otázkou úpravy německého zbrojení, a dokonce ani nevěšla na britské podněty o sesílení systému bezpečnosti. Za tohoto stavu obecná komise konference, která se konečně sešla opět 29. V. 1934, pověřila předsednictvo, aby „hledalo řešení nerozhodnutých problémů“, a přijala pracovní program týkající se těchto otázek jako zvláště důležitých; bezpečnost (regionální dohody, záruky provádění úmluvy), letectví, výroba a obchod zbraněmi. Výbory pro otázky bezpečnosti, pro záruky provádění úmluvy, pro letectví, pro výrobu a obchod zbraněmi, daly se do práce. Vývoj politických poměrů přinutil předsednictvo, aby na podzim r. 1934 znovu prozkoumalo pracovní metodu. Jakékoli úsilí o řešení vlastních odzbrojovacích problémů bylo odloženo na počátek r. 1935. Předseda Henderson navrhl, aby o těch otázkách, které jsou dosti zralé, byly sepsány samostatné protokoly a nečekalo se na úmluvu o omezení a snížení zbrojení. Za takové otázky označil upravení výroby a obchodu zbraněmi, veřejnost vojenských rozpočtů, ustavení stálé komise pro odzbrojení. Z těchto otázek došla úprava výroba a obchod zbraněmi návrhem úmluvy, kterou příslušný výbor přijal 13. IV. 1935.

Od jara 1935, kdy německá vláda zbavila se omezení své samostatnosti ve věcech vojenských (17. III. 1935), utuchá činnost konference úplně. Ke konci roku zemřel předseda Henderson a rada S-i n. usnesla se 22. I. 1936 nejmenovati nového předsedu „až do doby, kdy bude možné obnovení prací konference“.

Literatura.

J. Kraus: „Světové odzbrojení“, 1933, uvádí podrobněji literaturu a prameny. Hlavně viz P. J. Noel Baker: „Disarmament“, 1926; E. Beneš: „O problému omezení zbrojení“, 1929; L. Blum: „Les problèmes de la paix“, 1931; L. de Brouckère: „Les travaux de la Société des Nations en matière de désarmement“ (Rec. Acad. de droit intern., sv. 25, 1928/V); Handbuch des Abrüstungsproblems (ed. T. Niemeyer), I—III, 1928; Gunji Hosono: „Histoire du désarmement“, 1933; L. Jouhaux: „Le désarmement“, 1927; W. Lefebure: „Scientific disarmament“, 1931; S. de Madariaga: „Disarmament“, 1929; W. Martin: „Le désarmement et l'Union Interparlementaire“, 1931; Denys P. Myers: „World Disarmament“, 1932; H. Wehberg: „La limitation des arme-

ments“, R. G. de droit int. public, 1921; John W. Wheeler-Bennett: „Disarmament and security since Locarno“, 1932, a j. Vedle dokumentů Společnosti národů (mezi jinými 1932, IX, 63; 1935, IX, 4) viz také „Bibliographie commentée du désarmement et de Questions militaires“, ed. knihovna S. n., 1931; G. Ottlik: „La Société des nations et le désarmement“, 1931.

Vladimír Vochoč.

Spořitelny.

I. Pojem a působnost spořitelén. S-ou (Sparkassa, caisse d'épargne, save bank) rozumí se úvěrní podnik, zpravidla (ale jsou i výjimky) menšího rozsahu, jehož hlavním účelem jest, aby podporovány byly úsporné snahy obyvatelstva. Jedná se při tom hlavně o drobné úspory středních a méně majetných vrstev, které však ve větším množství přece jen znamenají tvorbu nového kapitálu, jenž přispívá k oplodňování výroby, neboť s-y úspor ve způsobě vkladů u nich vložených používají k poskytování úvěru k nejrůznějším produktivním účelům. Rozeznáváme-li totiž u každého podniku, jenž zprostředkuje úvěr, na jedné straně obchody pasivní a na druhé aktivní, jest hlavním pasivním obchodem spořitelén, při kterém mají postavení dlužníka, krátkodobý obchod depositní (přijímání vkladů) a hlavními obchody aktivními poskytování zápujček, jednak krátkodobých (eskont směnek, lombard cenných papírů pupilárních), jednak — ovšem v určitých mezích zaručujících likvidnost vkladů zpravidla bez výpovědi (aspoň až do určité výše) splatných — i dlouhodobých (zápujček hypotečních a komunálních, koupě pupilárních cenných papírů). Zisk spořitelén stejně jako jiných úvěrních podniků spočívá v rozpětí mezi úrokovou mírou obchodů aktivních a pasivních a má býti po srážce nákladů správních věnován účelům všeobecně prospěšným. Poněvadž podpora spořivosti jest hlavním účelem spořitelén, jest také přijímání a zúročení vkladů jich hlavním obchodem, kdežto poskytování úvěru jest teprve účelem jich druhořadým. Tím se s-y po hospodářské stránce — nehledě k rozdílu právní jich organisace — liší podstatně od jiných úvěrních podniků společenských, zejména úvěrních společenstev (t. zv. záložen) nejrůznějšího druhu, u kterých poskytování úvěru jest naopak účelem hlavním. Od ostatních podniků úvěrních, zejména bank, liší se pak po stránce hospodářské jednak již svým menším rozsahem,

jednak i obmezenou působností, ježto všechny riskantnější obchody jsou u nich zásadně vyloučeny (ku př. získávání a sprostředkování koupí cenných papírů nepupilárních, obchody bursovní a komisionářské, zápůjčky na průmyslové podniky a j. v.), jak toho vyžaduje bezpečnost vkladatelů. Proto také zřizování spořitelen a provozování jich obchodů nebývá zpravidla zůstaveno volnému počínu, nýbrž upraveno zvláštními právními normami, při čemž připadá důležitý význam ingerenci státní. S tím souvisí také, že název „spořitelny“ požívá zákonné ochrany a nesmí býti jinými úvěrními podniky jeho užíváno. Podobně název „spořitelní“ knížky, které vydávají s-y jako stvrzenky přijatých vkladů (na rozdíl od „vkladních“ knížek jiných úvěrních podniků). Spořitelní knížky mají povahu papírů majiteli svědčících, ačli nejsou na určité jméno vinkulovány, a proto exekuci na vklad u s-y lze vésti jen zabavením a odevzdáním spořitelní knížky samotné. Jako o zvláštních družích spořitelen mluví se někdy o t. zv. spořitelních školních, jež mají za účel nabádati školní mládež k spořivosti, a o spořitelních stavebních, vzniklých k povzbuzení stavebního ruchu přijímáním nezúročených vkladů za účelem stavby obytných domků. S-ami v pravém smyslu však obě tato zařízení nejsou. Naproti tomu skutečnými s-ami jsou státní podniky ve většině zemí evropských zřízené, t. zv. poštovní spořitelny spojené s úřady šekovými.

II. Právní organisace spořitelen. Právní organisace spořitelen byla a jest v různých zemích různá. V Anglii byla původně dosti volná, takže s-y po té stránce nelišily se mnoho od drobných bank a teprve později byla působnost jich zákonem upravena. Značně soutěží s nimi však v Anglii státní spořitelna poštovní. S-y v jiných zemích (s výjimkou bývalého Uherska, kde s-y dříve byly podniky akciovými), podrobeny byly záhy více méně přísným normám a státnímu dozoru. Tak zejména ve Francii, kde zákonodárství snažilo se zúžití působnost jich jen na skutečně méně majetné vrstvy obyvatelstva tím, že vklady byly obmezeny na jméno a určitou výši a že nikdo nesměl míti vkladů více. Mimo to zde s-y postaveny byly do služeb státního úvěru. Jsou totiž nuceny pro vkladatele zakupovati státní výpůjčky, jakmile vklady jich přestoupí určitou hranici. Podobná obmezení byla i v Rusku. Větší volnosti těšili se později vkladatelé v Německu a

Rakousku, kde výše jednotlivých vkladů sice byla původně též obmezena, ale vzornými stanovami pak vydanými uvolněna. Také nákup státních papírů za vklady nebyl v Rakousku přímo předepsán ačkoliv i zde státní dozorejší úřady, jimž vyhrazeno jest schvalování výročních účtů spořitelen a které zastoupeny jsou v jich správě zvláštními komisary, trvají na tom, aby přiměřená část vkladů uložena byla ve státních výpůjčkách.

V Rakousku nejstarší s-y byly zřízeny jakožto humanní spolky a stanovy jich byly schvalovány přímo povoleními panovníka. Všeobecná právní úprava spořitelen stala se teprve dekretem dvor. kanc. ze 27. IX. 1844, č. 123 sb. z. pol., t. zv. regulativem spořitelním. Jim prohlášeny byly s-y za ústavy všeobecně užitečné, zřizované buď na základě společvacím aneb obcemi za současného jich ručení. Úředně, původně ministerstvem, později zemskými vládami schválené stanovy musily obsahovati ustanovení o přijímání vkladů, jich zúročení, rezervním fondu, věnování zisku místním účelům dobročinným neb všeužitečným, o vedení účtů, spořitelních knížkách, jich umořování a vinkulování, o promlčení vkladů, jich zužitkování, jednak k zápůjčkám hypotečním, komunálním, jednak k nákupu ukládacích papírů sirotčí jistoty požívajících a k eskontu obchodních smenek. Zároveň jim přiznány úlevy poplatkové. Podřízeny byly dozoru zemských politických úřadů, jimž musily předkládati k schválení výroční účetní závěrky a každé s-ě byl přidělen zeměpanský komisař, jenž měl na jich správu a obchody dohlížeti. Výnosem min. vnitra z 7. III. 1855, č. 3651 vydány byly vzorné stanovy pro s-y, které byly nově upraveny výn. z 17. VI. 1872, č. 1081, výn. z 19. V. 1892, č. 1139 a výn. z 25. V. 1895, č. 28516. Jest dosti sporno, jakou právní povahu tyto vzorné stanovy měly, neboť ačkoliv původní regulativ z r. 1844 byl zákonem, přece vzornými stanovami, jen vládou vydanými, některé podstatné normy regulativu byly pozměněny. Dle vzorných stanov bylo dovoleno zřizování spořitelen vedle obcí i samosprávným okresům. Avšak okresy použily tohoto práva jen pořídku, poněvadž měly své okresní hospodářské záložny. Mimo to byly na Moravě 4 kontribučenské s-y, vzniklé z původních kontribučenských obilních fondů. Také měly s-y míti jednací řád, podléhající schválení zemské politické správy. S-y mohly zřizovati pro malé zemědělce a živnostníky záložny

pro osobní úvěr jakož i úvěrní spolky a t. zv. s-y starobní. K zapsání firmy v obchodním rejstříku s-y povinny nebyly. Také směly míti pobočky s úředním schválením.

Tento právní stav trval u nás celkem nezměněně až do r. 1920. Vznikem obnoveného státu čsl. objevila se také potřeba novelisace dosavadního spořitelního regulativu, což se stalo zák. z 14. IV. 1920, č. 302 Sb. Zákon tento přejal po většině zásady dosavadního regulativu. Hlavní jeho nová ustanovení jsou tato: Položen důraz na to, že s-y jsou samostatnými veřejnými peněžními ústavy pod státním dozorem úvěrní obchody provozujícími. Tím měla býti zaručena jich větší nezávislost od správy obecní a jich veřejnoprávní povaha. Zápis do obchodního rejstříku jest na dále povinný (§ 1). Název s. a spořitelní knížka se zákonem chrání (§ 3). Zakládati s-y mohou jen obce, okresy a župy se svolením státní správy a stanovy musí odpovídati vzorcovým stanovám (§ 4); orgány obecních spořitelů jsou volený výbor a ředitelství. Členství spořitelního výboru jest funkcí čestnou a s dlužnickým poměrem k s-ě neslučitelnou (§ 7). S-y mohou se svolením státní správy zřizovati pobočky, sběrny, emisní hypoteční ústavy (dosud tomu tak bylo jen u několika velikých spořitelů), zastavárny (§ 20). S-y slučují se ve svazy (§ 23), jichž úkolem jest povinná revize, sbírání statistických dat, hájení společných zájmů, podávání návrhů a dobrozdání veřejným úřadům a vysílání zástupců do odborných poradních sborů (§ 24). Vedle toho má býti zřízen spořitelní poradní sbor (§ 27). Z působnosti tohoto zákona vyňaty dosavadní spolkové s-y „Česká“ v Praze a „První moravská“ v Brně (§ 33). Ostatní s-y jiného rázu měly se v určité lhůtě novému zákonu přizpůsobiti (§§ 21, 33). Nař. č. 477/1920 Sb. vydána pak pravidla o organizaci a působnosti „Svazu čsl. spořitelů“ a jeho stanovy.

III. Historický vývoj spořitelů. S-y vznikly původně jako instituce dobročinné a sociální na prospěch zejména dělnictva v druhé polovici XVIII. stol. v zemích, v nichž hospodářský vývoj dosáhl větší vyspělosti. Tak zejména v Anglii, Francii, Švýcarsku a zemích západoevropských vůbec. Později i v Německu (první německá s. v r. 1778 v Hamburku) a počátkem XIX. stol. i v Rakousku, kde první s. založena r. 1819 ve Vídni („První rakouská spořitelna“), r. 1821 v Lublani,

r. 1822 v Inšpruku, r. 1925 Česká spořitelna v Praze a Štýrská ve Št. Hradci. Větší ruch v zakládání spořitelů v Rakousku nastal teprve po vydání spořitelního regulativu a přímo nátlakem vlády v letech padesátých ve větších městech, jakožto ústavů obecních. Zajímavé při tom jest, pokud jde o historické země našeho státu, že ve městech s obyvatelstvem národnosti německé pokračovalo zřizování spořitelů původně mnohem rychleji než v městech s obyvatelstvem českým. Lze to vysvětliti jednak průmyslovým rázem oněch německých měst, ale i důvody politickými. Pronikavý vliv státní správy na s-y regulativem požadovaný budil v tehdejších dobách národního útisku nedůvěru k instituci spořitelů v kruzích českých a proto zde dávána přednost jinému druhu t. zv. lidového peněžnictví, t. j. svépomocným společenstvům úvěrním, čili t. zv. záložnám, které co do odvislosti od státní správy byly mnohem samostatnějšími. Kdežto v krajinách českých již od let padesátých a šedesátých vznikala hustá síť občanských zálož, dělo se zakládání českých spořitelů jen dosti zvolna a byla česká města v tom směru německými předstížena. Tak do r. 1870 v Čechách připadalo ze všech vkladů 61·2% na Spořitelnu Českou, na německé spořitelny 31·2%, na české 7·6%, ale r. 1900 na Spořitelnu Českou 21·9%, na německé spořitelny již jen 46·5%, na české 31·6%. V městech s převážně německým obyvatelstvem založeny byly spořitelny r. 1854 v Chebu a Liberci, r. 1856 v Budějovicích, r. 1858 v Litoměřicích a Teplících, r. 1859 v Jachymově a Mostu, r. 1860 ve Vrchlabí, Chomutově, Děčíně a Trutnově. V českých městech založeny byly v Čechách první s-y r. 1857 v Plzni, r. 1860 v Ml. Boleslavi, r. 1861 v Příbrami, Kutné Hoře a Jičíně, r. 1862 v Chrudimi, Nēm. Brodě, Táboře, Domažlicích, Klatovech, Jindř. Hradci, r. 1863 v Rakovníku, Lounech, Mělníku, N. Bydžově, Říčanech, r. 1864 v Hradci Král., Litomyšli, Pelhřimově, Poličce, r. 1869 v Písku, r. 1870 ve Vodňanech, r. 1872 v Jaroměři, r. 1873 ve Vlašimi, r. 1874 v Rokycanech, r. 1875 v Praze (Městská spořitelna pražská). V letech 1851 až 1860 založeny byly v Čechách s-y české 2, německých 11, v letech 1861 až 1870 českých 21, německých 18, v letech 1871 až 1880 českých 6, německých 26, v letech 1881 až 1890 českých 21, německých 23. Také na Moravě zakládány

byly s-y dříve v městech tehdy většinou německých. Tak r. 1852 v Brně, 1856 ve Znojmě, 1859 v Jihlavě, 1860 v Šternberku a Svitavě, 1862 v Mikulově, 1864 v Olomouci. V českých městech na Moravě vznikly městské s-y r. 1863 v Třebíči, r. 1867 v Kroměříži, r. 1870 ve Vyškově (kontribučenská), Uh. Hradišti, Litovli, r. 1871 v Slavkově, r. 1872 v Jemnici, Vel. Meziříčí, r. 1873 v Lošticích, r. 1874 v Prostějově, r. 1875 v Mor. Budějovicích, Tišnově a Dačicích. Do r. 1890 bylo celkem českých městských spořitelů v Čechách 50 a na Moravě 24, do r. 1900 v Čechách 88 a na Moravě 32. Ve Slezsku zřízena byla s. r. 1858 v Opavě, r. 1859 v Bílsku a Těšíně. První česká městská s. ve Slezsku založena v Polské Ostravě teprve r. 1898. Po r. 1900 pokračovalo zakládání spořitelů v českých městech rychleji, takže se objevila potřeba jich ústřední organizace. Tato vstoupila v život po konaném sjezdu českých spořitelů v Praze r. 1900 ve formě „Svazu českých spořitelů“, jenž se ustavil r. 1901 za účasti 42 spořitelů a jehož účelem bylo provádění revisí všech spořitelů, které byly členy Svazu, založení odborného časopisu, jenž nazván „Spořitelním Obzorem“ a hájením zájmů českých spořitelů. Svaz vypracoval jednací řád pro s-y a zavedl r. 1903 revisi povinnou. Svaz tento měl ovšem tehdy jen soukromoprávní ráz a teprve nahoře uvedeným zákonem č. 302/1920 Sb. proměněn byl na veřejnoprávní korporaci, která zahrnuje nyní nejen s-y české, nýbrž všechny s-y v celém státě. Německé s-y před převratem byly členy říšského svazu německých spořitelů v Rakousku. Vedle veřejno-

právního Svazu zřídily si pak české s-y soukromý „Spolek čsl. spořitelů“ přezvaný r. 1934 „Jednotou čsl. s-en“. R. 1903 založeno bylo též hospodářské ústředí českých spořitelů ve formě akciové „Ústřední banky českých spořitelů“, jejíž akciový kapitál se měl původně nalézati jen v majetku českých spořitelů a jež záhy rozšířila svou působnost a své styky i na jiné slovanské země v hranicích tehdejšího Rakousko-Uherska. Německé s-y měly svou vlastní ústřední banku německých spořitelů v Praze, která přetrvala i po obnovení samostatného čsl. státu. Docela odlišný byl vývoj spořitelnictví na Slovensku. Zde, dokud Slovensko patřilo k Uhrám, byly s-y akciovými výdělečnými podniky, které po vydání zák. č. 302/1920 Sb. do jednoho roku musily své pojmenování změnit. Nové městské s-y byly zde založeny r. 1920 v Uh. Skalici, 1922 v Sv. Martině, 1923 v Bratislavě, 1925 v Trenčíně a Trnavě, 1926 v Nitře a později i jinde. Mimo to zřizovány zde byly četné pobočné ústavy spořitelů ze zemí historických. Také na Hlučínsku zřízeny byly dvě s-y. Naproti tomu vyskytují se v posledních letech opět splnutí některých menších spořitelů s většími.

Také se uplatňují mezinárodní styky spořitelů. Tak byl konán r. 1924 první mezinárodní sjezd spořitelů v Milaně a sjezdy takové se v příštích letech opakovaly. Také s-y zemí slovanských mají občasné sjezdy.

IV. Statistika spořitelů. Zprávy státního úřadu statistického roč. XIII, č. 172, uvádějí tato data o s-ách v Čsl. republice koncem r. 1931:

Země	Počet spořitelů	Vklady na knížky		Reservní fondy suma v 1000 Kč	Úhrn zápujček suma v 1000 Kč	Z toho	
		počet knížek	suma v 1000 Kč			hypot. suma v 1000 Kč	komun. suma v 1000 Kč
Čechy	242	3,028.188	15.334,027	962,841	9.391,798	5.874,228	2.437,047
Morava a Slezsko .	115	985.725	4.192,621	181,639	2.975,334	1.621,019	904,115
Slovensko	9	78.949	272,872	6,475	218,343	136,694	30,629
úhrnem	366	4,092.862	19.799,520	1.150,955	12.585,475	7.631,941	3.371,791
Z toho spořitelny dle zák. č. 302/1920:							
československé . .	201	2,621.561	12.493,381	808,282	7.884,652	4.725,215	2.063,906
německé	160	1,248.241	6.017,717	203,211	4.033,478	2.500,263	1.148,055
smíšené	3	10.510	41,301	1,155	27,766	21,421	3,447
celkem	364	3,880.312	18.552,399	1.012,648	11.945.896	7.246,899	3.215,408
mimo zák.č.312/1920	2	212.550	1.247,121	138,307	639,579	385,042	156,383

Koncem r. 1934 bylo dle zpráv státního úřadu statistického r. XVI. č. 128.

Země	Počet spořitelů	Vklady na knížky		Reservní fondy v 1000 Kč	Úhrn zápůjček v 1000 Kč	Z toho	
		počet	suma v 1000 Kč			dlouhodobých v 1000 Kč	krátkodobých v 1000 Kč
Čechy	238	3,054.151	14.174,200	1.129,100	9.648,200	8.510,400	1.137,800
Morava a Slezsko	114	1,051.394	3.911,800	237,300	2.975,700	2.416,700	559,000
Slovensko	10	104.763	365,800	12,200	300,400	205,300	95,100
Úhrnem	362	4,210.308	18.451,800	1.378,600	12.924,300	11.132,400	1.791,900

Vývoj spořitelů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech od r. 1912 do r. 1931 vykazují tyto číslice:

Rok	Počet spořitelů	Vklady		Reservní fondy v 1000 Kč
		počet účtů	summa v 1000 Kč	
1912	364	1,884.618	2.712,103*)	172,944*)
1920	369	2,574.338	5.885,759	237,764
1931	357	4,038.076	21.395,813	1.144,480
1934	362	4,210.308	18.451,800	1.378,600

Co do počtu vkladů a průměrné výše jednoho vkladu vykazovaly dle Rauchberga před válkou jednotlivé státy evropské (včetně s vklady poštovních spořitelů):

	V roce	Počet vkladů v 1000 Kč	Průměr jednoho vkladu v korunách (předválečných)	Výše vkladů v korunách (předválečných) v mil.	Na 1 obyvatele připadalo korun (předválečných)
Rakousko	1903	5.159	882	4.548	169
Uhry	1902	1.326	1.141	1.513	78
Německo	1902	16.002	758	12.124	232
Belgie	1902	1.990	354	705	105
Dánsko	1902	1.255	773	1.902	393
Anglie	1903	11.093	430	4.771	112
Francie	1902	11.298	370	4.180	107
Italie	1903	6.740	353	2.379	71
Nizozemsko	1902	1.335	276	368	69
Švédsko	1902	1.859	391	727	134
Norsko	1902	719	615	442	197
Rusko	1902	4.357	535	1.513	16

V. Stanovisko kritické. Nelze popírat, že s-y mezi úvěrními podniky zaujímají důležité postavení a že zvláště u nás působnost jich jest prospěšná. O oblíbenosti spořitelů svědčí, že koncem r. 1932 dle zpráv státního statistického úřadu č. 45, r. 1933 bylo v historických zemích uloženo celkem na knížky u spořitelů 19,606·7, u záložen 17,967·4, u bank 10,271·8, u okr. hosp. záložen 4,166·6 milionů Kč. Od jiných peněžních ústavů prospěšně se

liší s-y svou bezvýdělečnou tendencí, neboť zisku svého mají používat jen k sesílení svých rezervních fondů a k účelům všeobecně užitečným za kontroly úřadů dozorčích, nikoliv tedy ve prospěch soukromých interesentů. Někdy ovšem této zásady v praxi nebylo plně šetřeno, zejména v tom směru, že s-y obcemi založené a obecními volenými orgány spravované, věnovaly své zisky přímo k účelům finančního hospodářství obecního, čehož ovšem

*) Předválečná valuta.

mohou se snadno vyvarovati, podporují-li svými zisky účely humánní, třeba se správou obecní související. Tato bezvýdělečná tendence umožňuje s-ám stanoviti co možno malé rozpjetí mezi úroky z vkladů a z půjček, což jest v zájmu jak vkladatelů, jichž úspornost se tím povzbuzuje, tak i dlužníků, jimž se opatřuje levnější úvěr. Jiná výhoda spořitelén jest bezpečnost vkladů u nich uložených, zaručená dostatečnými rezervními fondy, ale i přísnými zákonnými předpisy o aktivních obchodech spořitelén a dozorem úředním, kterému podléhají. Proto úpadky spořitelén jsou zjevem velice řídkým a nesnáze u některých z nich vyskytly se u nás hlavně jen v důsledku úpisu válečných výpůjček.

Ovšem dosti strohá úprava činnosti spořitelén má na druhé straně za následek opět značné obmezení jich působnosti na proti jiným podnikům úvěrním. Námitky s jistých stran s-ám činěné, že při volném přijímání vkladů co do jich výše stávají se podniky kapitalistickými, nelíšícími se od bank, nejsou oprávněny, neboť právě s-ám nejsou dovoleny obchody spojené s větším risikem. Vážnější jest výtka, že obecní s-y mohou obcházeti zákaz neposkytování zápůjček komunálních vlastní obci, která za vklady a závazky jich ručí, tím způsobem, že učiní přiměřený vklad u s-y jiné, která pak tohoto vkladu použije k výpůjčce dotyčné obci. Ovšem ručení obcí za s-y obecní se ukázalo v praxi dosti ilusorním a byla-li již nutna sanace nějaké s-y, musila býti zpravidla podniknuta jiným způsobem. Jinak s-y skutečně věnovaly úctyhodné sumy ve prospěch účelů dobročinných a mnohé humánní instituce bez účasti jich nebyly by uskutečněny. Také pro nemajetné vrstvy vykonaly s-y mnoho svými premiovými vklady pro čeledě, živnostníky, dělníky, osoby přestárlé, děti a j. Po válce zasloužily se s-y též velmi o podporu ruchu stavebního. K účelu tomu poskytly u nás s-y přes 4 ½ miliardy Kč zápůjček a bylo za to pořízeno přes 60.000 domů a 160.000 bytů. Vůbec s-y vedle hypotečních bank jsou hlavním pramenem dlouhodobého úvěru pozemkového. Kdežto koncem r. 1910 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku činily hypoteční zápůjčky zemských hypotečních ústavů celkem 522,671.000 Kč, byl stav zápůjček těch u spořitelén 1.507,640.000 Kč, tedy skoro třikrát tolik. Také při umísťování výpůjček státních a pro úvěr státní vůbec jsou s-y

důležitým činitelem. V poměru k jiným ústavům lidového peněžnictví, zejména záložnám, netřeba obávati se vzájemné jich soutěže, nýbrž naopak lze docíliti účelné dělby působnosti. Proto jest si přáti, aby síť spořitelén byla doplněna i tam, kde dosud vykazuje mezery, na základě dnešní osvědčené jich organisace a aby instituce spořitelén těšila se i přízni zákonodárství v oboru daňovém i jiném.

Literatura.

Prévost: „Manuel des caisses d'épargne“, 1832; Vidal: „Des caisses d'épargne“, 1844; Pratt: „The Saving banks“, 1846; Trama: „La cassa di risparmio in Italia“, 1875; Bérard-Varagnac: „Les caisses d'épargne de la Suisse“, 1833; Townsend: „Les caisses d'épargne aux États Unis“, 1885; Hermann: „Über Sparanstalten“, 1835; Schmidt und Brämer: „Das Sparkassenwesen in Deutschland“, 1864; Malchus: „Die Sparkassen Europas“, 1838; Seidel: „Das Sparkassenwesen Deutschlands“, 1896; Knebel: „Das Sparkassenwesen in Preußen“, 1907; Ehrenberger: „Österreichs Sparkassen“, 1873; Hahn: „Handbuch der preussischen Sparkassengesetzgebung“, 1922; Öhler: „Organisation und Gesetzgebung der Sparkassen in Österreich“, 1924; Schachner: „Das bayerische Sparkassenwesen“, 1900; Meisel: „Die Entwicklung der österreichischen Sparkassen seit 1848“, 1908; Rauchberg: „Die deutschen Sparkassen in Böhmen“, 1906; Slavík: „Spořitelnictví a jeho snahy opravné“, 1908; Klier: „České spořitelnictví“, 1908; Spořitelní Obzor, orgán Svazu čl. spořitelén ročník 1. až 35. Zprávy státního úřadu statistického r. 1922 č. 42, r. 1923 č. 22, 61, r. 1924 č. 59, 60, r. 1925 č. 20, 21, r. 1926 č. 36, 37, r. 1927 č. 6, 7, r. 1928 č. 9, 10, r. 1928 č. 158, 159, r. 1929 č. 162, 163, r. 1930 č. 165, 166, r. 1931 č. 198, 199, r. 1932 č. 172, r. 1933 č. 219, 220, r. 1934 č. 194, r. 1935 č. 128.

C. Horáček st.

Spotřební daně.

I. Finančně vědecké úvahy. II. Historie. III. Technika. IV. Hospodářské účinky. V. Řízení. VI. Jednotlivé daně. VII. Výnos.

I. S. d. jsou ukládány na spotřebu, jí projevenou způsobilost k nesení veřejných břemen. Může to býti spotřeba podmiňující zničení spotřebního předmětu, nebo jen jeho upotřebení (daně toto postihující slují někdy daně na upotřebení). Protože přepych projevuje se zpravidla spotřebou, spadají sem začasť také daně luxusní, třeba mohly se projevit také jiným typem daňovým (na př. daní obchodovou jako při dani z obratu a přepychové). S. d. jsou zpravidla nepřímé, předpokládáť u nich zákonodárce zpravidla